
Tots iguals, tots diferents

Everybody's equal, everybody's different

Rosa Maria de la Fuente Castelló

Directora de l'Escola Espai 3, de Sant Joan Despí.

A/e: rfuentes@xtec.cat

Data de recepció de l'article: 7 de juny de 2019

Data d'acceptació de l'article: 15 d'octubre de 2019

DOI: 10.2436/20.3007.01.145

Resum

Amb aquesta experiència es vol posar en valor el fet que la democràcia hauria de formar part dels currículums dels nostres centres, com a valor implícit per treballar des de petits. Ens preocupava molt com portar a terme i implementar aquest valor com a part d'un projecte transversal de centre. Per això, fa quatre cursos vam encetar aquest projecte per fomentar valors democràtics dins d'un context inclusiu.

D'una forma senzilla i protagonitzada pels infants, treballem diverses competències transversals en les quals la democràcia i el seu valor és l'estratègia base. «Tots iguals, tots diferents» neix com una necessitat de donar resposta als reptes de l'escola: formar persones amb esperit crític, plenament democràtiques i solidàries. Es tracta de formar persones obertes a una societat diversa i enriquida per aquesta diversitat.

Paraules clau

Diàleg, acords, diversitat, inclusió, debat, reflexió, col·laboració, compartir, consens, empatia.

Abstract

This experience is intended to place value on the fact that democracy should form part of the curricula of our schools as an implicit value to work with from an early age. Our concern was how to implement this value in a cross-curriculum project. That is why four years ago we started this project promoting democratic values within an inclusive context.

We work on cross-curricular competences in a simple way in which pupils are the protagonists, with democracy as the basic strategy. "Everybody's equal, everybody's different" arose in response to the necessity of finding answers to

school challenges by training people to be critically aware, absolutely democratic and caring. Our main goal is to educate open-minded people to live in a diverse society that is enriched by its diversity.

Keywords

Dialogue, agreement, diversity, inclusion, discussion, reflexion, collaboration, sharing, consensus, empathy.

Introducció

La democràcia és un valor que cal aprendre des de ben petits, per assegurar-ne el respecte i la continuïtat. Cal tenir en compte el valor social de l'educació, ja que «una societat que no tan sols canvia, sinó que té també l'ideal del canvi, tindrà normes i mètodes d'educació diferents d'aquella altra que aspiri a la perpetuació dels seus costums» (Dewey, 1995, p. 77).

Dins de la nostra escola ens preocupava com abordar de forma transversal el tema de la diversitat i la inclusió. Observàvem que malgrat que a tots els cursos es tractava aquest tema, calia donar-li el valor i el temps per treballar-lo de forma global, des de tots els angles i a tots els nivells. A més, creiem fermament que els valors democràtics com el diàleg i el consens, cal també treballar-los des dels primers nivells escolars per tal d'implementar-los progressivament dins els centres. Cal tenir en compte que «l'escola és el primer espai on es practica el diàleg, on se sembren les primeres llavors d'una ciutadania crítica i activa. És l'àgora on el subjecte comença a conviure democràticament...» (Carbonell, 2018, p. 21).

És dins d'aquest context que ara ja fa tres cursos vam engegar un projecte titulat «Tots iguals, tots diferents», on durant una setmana del segon trimestre del curs, tots els nostres infants treballen algun tema sobre la diversitat, viva a les nostres aules i també a la nostra societat. El projecte és de centre i es realitza de forma transversal.

D'uns anys ençà, el paper de les famílies a l'escola s'ha revaloritzat, perquè entenem que són un referent i un recurs educatiu i que el seu paper ha de ser de col·laboració amb els centres. Des del nostre projecte, parlar de comunitat educativa és també parlar de com les famílies han de col·laborar amb l'escola.

En aquest sentit, les famílies fan la seva aportació, ja que el seu paper és vital en el desenvolupament dels infants. En la nostra experiència, aquest és un element molt potent amb el qual hem guanyat complicitat amb les famílies, amb un únic objectiu: treballar junts per a la millora de l'educació dels seus fills.

Val a dir que hem observat com aquest interès a ser participants directes dels aprenentatges dels seus fills, s'ha anat gestant i ha anat creant un projecte compartit d'escola, amb diverses accions, una de les quals queda implícita en aquest article. Per tant, les recomanacions de la UNESCO, que ens diu que «un pilar bàsic de l'educació hauria de ser aprendre a viure junts i conèixer millor els altres, la seva història, tradicions i espiritualitat, per poder crear un esperit nou que impulsi la realització de projectes comuns [...]» (Delors, 1996, p. 22), inspiren aquest projecte.

És des d'aquesta perspectiva que veiem necessari treballar la democràcia com a valor a l'escola. La democràcia esdevé, doncs, una estratègia que permet anar desenvolupant aquest projecte des d'una doble vessant. En aquest sentit, cal veure el fet de treballar la diversitat com una oportunitat de millora i creixement personal, a més de fer servir els mecanismes democràtics com a eines imprescindibles per prendre decisions consensuades; és a dir, aprendre a respectar l'opinió de l'altre com una necessitat per poder construir un projecte comú.

Les fases del projecte

En primer lloc, i a proposta de famílies i claustre, es tria per votació un tema de treball relacionat amb la diversitat a les aules. Tot seguit, els delegats i delegades (des de primer de primària) que conformen el consell de delegats i delegades del centre es reuneixen amb la directora, la qual presenta el tema escollit. Donem molta importància al fet que «l'actitud democràtica implica la comprensió, posar-se en el lloc de l'altre i intentar buscar solucions als problemes plantejats, els participants han d'aprendre a pensar críticament...» (Pérez, 1997, p. 20).

En aquesta reunió fan propostes sobre possibles activitats. Aquestes activitats les portaran a les aules com a proposta, on, amb el seu tutor, les debatran i recolliran noves propostes, consensuades per tothom. En una última reunió amb tots els

delegats dels cursos es posen en comú les propostes finals que es presentaran a cada classe.

El claustre i les famílies també fan les seves propostes i, després d'escoltar a tothom, l'equip directiu i les coordinadores pedagògiques fan la proposta final.

Durant una setmana es porten a terme les activitats del projecte escollit a les diferents aules. Algunes d'aquestes activitats són compartides per diversos nivells i pels *padrins* amb els seus *fillols*. És important remarcar que a l'escola hi ha un projecte d'educació emocional, en el qual una de les actuacions és nomenar un padrí/na de quart de primària i un fillol/a de P3, que mantenen la relació fins que els infants de sisè marxen i els petits arriben a primer. Al final d'aquesta setmana compartim les activitats amb les famílies a les xarxes socials i al web del centre.

Val a dir que l'impacte d'aquest projecte és molt valuós per treballar la diversitat i l'empatia amb estratègies pròpies de la societat democràtica com el diàleg i el consens.

El projecte «Tots iguals, tots diferents»

El curs 2016-2017 vam incloure un projecte a la nostra escola per tal de tractar el tema d'una malaltia (el càncer) que afectava directament una de les nostres alumnes.

La mare de l'afectada va acudir a l'equip directiu per tal de donar visibilitat a aquesta malaltia i demanar suport. No vam dubtar, des de l'equip directiu i el claustre, a donar suport a aquesta iniciativa amb totes les nostres eines.

A partir d'aquí, s'inicià un treball amb tot l'alumnat, amb la intenció de sensibilitzar infants, famílies i mestres. El resultat fou molt exitós en tots els sentits. Des d'aleshores s'ha anat desenvolupant una bona participació entre família i escola per tal de donar a conèixer situacions reals dels nostres alumnes i aconseguir que el conjunt de l'alumnat fos capaç d'empatitzar-hi.

Durant el segon any (2017-2018) vam tractar la síndrome de Stickler i el curs 2018-2019, l'autisme. El curs 2019-2020, el tema que tractarem serà el trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat (TDAH).

Són síndromes d'alumnes que tenim al centre i que veuen reforçada la seva autoestima, alhora que tots els infants aprenen què vol dir viure amb aquestes patologies. Tots aprenem de tots.

Durant una setmana del segon trimestre compartim des de les aules tot tipus d'activitats per fomentar una actitud inclusiva, tot fent veure la necessitat de posar-se en la pell dels altres i valorant tots els infants des de la seva singularitat (figures 1 i 2).

FIGURES 1 I 2

El projecte portat a les aules

FONT: Elaboració pròpia (© de l'autora).

Els objectius per treballar els valors democràtics i la diversitat

Amb aquest projecte ens plantegem assolir diversos objectius, tals com:

- Treballar la diversitat a les aules fomentant l'empatia.
- Compartir, amb tots els membres de la comunitat educativa (famílies, mestres i alumnes), activitats de reflexió sobre la diversitat.
- Treballar des de les aules acords per portar a terme les diverses activitats. Reflexionar sobre aquests acords.
- Gaudir de la diferència com un fet enriquidor i de creixement personal.
- Treballar els valors democràtics com el consens i el diàleg des de les aules.

Les activitats desplegades

Vam seguir una sèrie de passos encaminats a portar a terme el projecte. En primer lloc, vam contactar amb la comissió de famílies del projecte inicial, a fi d'aportar idees i contactes per facilitar les activitats a treballar. L'equip directiu, conjuntament amb coordinadores i cicles, treballen les activitats adequades a cada nivell. Per exemple, els dos primers cursos van fer un taller de polseres solidàries, que després es van vendre al centre, i la recaptació anava a parar a les entitats que investigaven la malaltia o síndrome tractada.

Des del consell de delegats, amb la directora, es treballen i acorden els trets fonamentals de la malaltia o síndrome i es reflexiona el que això suposa per al dia a dia de les persones afectades. Després, els delegats ho treballen a l'aula, aportant idees a les reflexions inicials, i acorden activitats per donar a conèixer i entendre el que suposa viure amb la síndrome o malaltia. Aleshores, durant tota la setmana, es treballa a les tutories des de P3 fins a 6è la síndrome o malaltia, on s'inclouen les activitats compartides amb les famílies.

Cal destacar que compartim activitats barrejant infants de diversos nivells (padrins/es amb els seus fillols/es), i que aquest fet és ja molt enriquidor en si mateix.

Més endavant, es fa difusió del projecte des del web de l'escola i a les seves xarxes socials. Compartim amb les famílies i l'entorn (Ajuntament, entitats) les activitats portades a terme en una trobada, per compartir el que hem anat aprenent en forma d'obra teatral, polseres solidàries o manualitats per vendre i recaptar diners, que han anat a parar a diverses fundacions i a l'Hospital Sant Joan de Déu de Barcelona.

La nostra valoració (conclusions)

Els resultats i les evidències d'èxit del projecte són nombrosos. Voldria destacar que la comunitat educativa ha de treballar de forma conjunta i en una direcció perquè els infants treguin el màxim profit del seu desenvolupament personal.

Cal comptar amb les famílies com a part vital del procés d'aprenentatge que comença a la llar i continua a l'escola. Educar en el diàleg i el consens com a valors democràtics fa que els futurs ciutadans interioritzin aquests valors, els facin visibles en el seu dia a

dia i els posin en valor. La diversitat és una font de creixement i de riquesa per a la nostra societat i cal educar per incloure-la com un valor irrenunciable i necessari.

Aprenem tot fent, i això implica incorporar estratègies democràtiques en la vida escolar: consell de delegats/des, associació de famílies d'alumnes (AFA), consell escolar, claustre.

Cal tenir en compte el valor democràtic d'aquest projecte i fer-ne partícip tota la comunitat educativa. Només així les millores en l'educació i les millores en la societat seran una realitat i no només una utopia. Educar en democràcia és educar en el pensament crític, un pensament reflexiu i creatiu. Un pensament que vulgui aportar millores a la societat, una societat diversa, enriquidora i necessàriament solidària.

Si volem millorar la nostra societat a partir de l'educació, cal treballar la diversitat, la inclusió i l'empatia per assegurar que els nostres alumnes, ciutadans del futur, siguin els protagonistes d'un canvi de visió, on la diferència serà un valor i on el diàleg, el consens i l'escolta de «l'altre», és a dir, els valors democràtics, els signes que lideraran aquesta millora.

Creiem que en una societat inclusiva cal formar des de l'escola en la diversitat i, conjuntament amb les famílies, treballar aquest valor com una oportunitat de creixement personal dels nostres alumnes. L'experiència d'aquests tres cursos ens ha permès considerar el projecte «Tots iguals, tots diferents» com a consolidat.

Bibliografia

- Carbonell, J. (2018). Com pensar, no què pensar: el poder de la conversa. Dins J. Feu i X. Besalú (coord.), *Democràcia, política i educació: 1 d'octubre 2017 a l'escola* (p. 21-27). Girona: Servei de Publicacions de la Universitat de Girona.
- Delors, J. (1996). La educación o la utopía necesaria. Dins J. Delors *et al.* (eds.), *La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la Educación para el Siglo XXI* (p. 8-30). Madrid: Santillana, UNESCO.
- Dewey, J. (1995). *Democracia y educación: Una introducción a la filosofía de la educación* (reimpr. any 2002). Madrid: Morata.

Pérez, G. (1997). *Cómo educar para la democracia: Estrategias educativas*. Madrid: Popular.

Altres referències consultades

Associació de Mestres Rosa Sensat. (2009). *Fer de mestre a l'escola democràtica: Escola d'Estiu 2008*. Recuperat de https://www.rosasensat.org/wp-content/uploads/2019/03/tema_general_2008.pdf

Tomé, A. i Rambla, X. (eds.) (2001). *Contra el sexismo: Coeducación y democracia en la escuela*. Madrid: Síntesis; Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Torrego, J. C. i Moreno, J. M. (2003). *Convivencia y disciplina en la escuela: El aprendizaje de la democracia*. Madrid: Alianza.

UNESCO. (2015). *Repensar l'educació: Vers un bé comú mundial?* Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya.

Per citar aquest article:

Fuente, R. M. de la (2020). Tots iguals, tots diferents. *Revista Catalana de Pedagogia*, 17, 203-210.

Publicat a <http://www.publicacions.iec.cat>